2

HERCULIS CORAZZI

Ordinis Sancti BENEDICTI

CONGREGATIONIS OLIVETANAE,

ET

Publici Algebrae, ac Analyseos Professoris

ORATIO

BONONIAE HABITA

Tertio idus Martias

ANNO MDCCXIV

AD NOVUM SCIENTIARUM,

ET ARTIUM INSTITUTUM

INAUGURANDUM

SUB AUSPICIIS

SANCTISSIMI D. N.

CLEMENTIS

PAPAE XI.

SANCTISSIMO PATRI

CLEMENTI XI.

PONTIFICI MAXIMO

HERCULES CORAZZI.

F.

Ivino quidem consi-
lio factum est, ut quo tempore to-
ta Europa crudelissimis bellis affli-

cta a mitioribus ſtudiis avocatur, is potiſſimum in Urbe ceterarum principe imperaret, qui unus poſſet, & vellet priſtino loco litteras retinere. Intelligis, opinor, Beatiſſime Pater, non alium deſignari a nobis niſi te, cui accepta in magno armorum ſtrepitu honeſtiſſima haec ornamenta pacis referamus. En tibi non noſtra quidem, ſed tua; & ſane duplici nomine, tum quia nata hoc ſolo, tum quia nihil uſquam eſt hoc tempore litterarum, quod tanti auſpicio Maecenatis non indigeat. Illi enim ipſi, qui ſive ſuo, ſive majorum ſuorum errore a mente deducti nolunt eſſe, cui tamquam ſummo Religionis Moderatori pareant, in re tamen litteraria, vel te ſibi Principem, vel Principes tui ſimiles, non tacitis plane votis exoptant. Quo

igi-

igitur animo nos eſſe oportet, qui in tua fide, ac tutela ſumus, & quod Catholici, & quod Bononienſes, & quod artibus liberaliſſimis occupati? Eo prorſus quo me vides B. P. ſanctiſſimis pedibus ceterorum nomine provolutum, quidquid eſt in nobis induſtriae, quidquid laboris, quidquid etiam ingenii (ſiquid eſt) totam denique patriam pro beneficiis in nos ingentibus tibi dicantem. Hinc nos tamdiu erimus de tua felicitate ſolliciti, quamdiu de noſtra: nec profecto videbimur ex communi facere conſuetudine, ſed ex animo, cum publica vota pro tua incolumitate ſuſcipiemus. Excipe, B. P., ac proba devotas tibi tuorum voluntates, qui numquam rogandus es, ut benigne facias: Et perge in dies magis mortales tibi

multos benefaciendo devincire, qui inibi es, ubi omnium maxime & benefacere possis, & debeas.

Bononiae XI. Kal. Maias 1714.

Ad Lectorem.

F*Acturum me arbitror operae pretium, si antequam ad orationem accedas, paucis ostendero, unde sit, & quo potissimum spectet nostrum hoc Artium, ac Scientiarum Institutum. Haec igitur habeto. Comes Ludovicus Ferdinandus ex antiquissima Marsilliorum familia ut Mathematicis, Physicisque facultatibus mature institueretur, dedit se ab ineunte aetate Geminiano Montanario celeberrimo viro in disciplinam. Ea vero praecipue avidissime prosecutus, ac diligentissime complexus est, quae muniendi artem, ac praecepta tradunt. Cum itaque adolescens adhuc parentes repentina morte sublatos amisisset, immanissimum inter Turcas, Germanosque bellum jamdiu gliscens anno demum 1682 erupit. Ex quo latissimum ratus sibi aperiri gloriae campum, Jaurini in arce firmissima, ac veluti Austriae propugnaculo prima stipendia fecit; inde orsus bellicae laudis curriculum, unde gregarius quilibet. Sed quam cito se ejus virtus explicuit, & in lucem emersit! Anno enim 1683 cum Turcae ad Viennam oppugnandam omnia rerum, armorumque genera pararent, Jaurinum Princeps*

Hermannus de Baden Praeses in rebus bellicis Caesaris consiliarius ventitabat: itaque Juvenem aliquando pro aedium suarum vestibulo excubias agentem allocutus, mirari primo egregiam indolem; subinde vero praestantissimam ingenii vim, cum in omnibus Matheseos partibus, tum in ea maxime, quae muniendi rationes continet, collaudare; demum non ejus solum opera in arce illa novis rebus firmanda uti, verum etiam cum eo de Arrabonis fluvii praesidiis, ac munimentis consilia omnia communicare. Imo tantae provinciae sustinendae aptissimum prae ceteris Ludovicum judicans, & peditum cohorti praefecit, & eam illi detulit potestatem, qua late omnia, quacunque amnis excurrit, suo arbitratu moderaretur. Tum vero egregius Juvenis, cum sibi, studiisque suis in patria initis omnia bene vertere intelligeret, assidue cogitabat (quemadmodum ipse mihi saepe de se) quanam grati animi significatione Patriis Musis litaret. Nec vero diu anceps haesit; sed cito invenit, quae splendidissimo Equitum ordini, ceterisque civibus honesto loco natis ornamento essent, & utilitati. Etenim jam tum ingentem librorum numerum ad bellicas artes spectantium colligere statuit, variasque praeterea oppugnandarum, ac propugnandarum Urbium iconas, quarum rerum ope ad immortalem gloriam studiosi adolescentes, magno praesertim exem-

plo

plo proposito, aliquando contenderent. Neque tamen, cum aliorum laboribus consuleret, ipse interea vacabat; sed nihil armorum strepitu a pristinis studiis avocatus magnum illud de Danubio Syntagma composuit eo potissimum tempore, quo prope ejus fluminis ripas castra habebat. Quod quidem & numeris omnibus absolutum est, & ipsa auctoris manu exaratum hac in Academia habemus; publicique juris, Superis bene juvantibus, olim faciemus. In hoc lucubrando Chimicis, & Astronomicis indiguit adiumentis, quorum gratia maximam instrumentorum, rerumque naturalium copiam coegit, bellicisque jam antea comparatis addidit. Ex quo factum est, ut institutum quidem susceptum latius amplificaret, rerumque naturalium scientiam cum arte militari coniungeret. Verum ad majora Augustissimi Imperatoris clementia, virorumque in Aula Caesarea principum benevolentia vocabatur; qui ad crudelissimum bellum tandem aliquando sedandum de utriusque Imperii finibus cum Turcis agere jussus est. Quo quidem in negotio aleae plenissimo, ut Principis judicio, aliorumque expectationi fide, ac diligentia responderet, elegantissima volumina ad Geographiam, ad Historiam, ad pacis ineundae artes magnis impensis comparavit, eo insuper consilio, ut utilia, & decora Patriae suae aliquando forent. Ex his ergo, plurimisque praeterea MSS.

Ara-

Arabicis, Persicis, Graecis, Turcicis, tum ex captarum urbium spoliis, tum aliunde summo labore conquisitis, florentissimae instituendae Bibliothecae consilium cepit; quam mox non libris modo, sed ingenti fossilium, ac metallicarum rerum copia ex tota Hungaria, aliisque Germaniae regionibus collecta ornavit, & auxit. Sed quotusquisque ita sibi fortunam devinxit, ut ab humanis casibus totam vitam securus tranquillissime degat; aut quando desiit invidia, virtuti hostis infestissima, magnos viros exagitare? Passus eadem Ludovicus est, quae ceteri mortales. Primum enim morbis tentatus litterarum studia remittere coactus est; quo tempore, ne totus otiaretur, coepit animi dispendia corporis labore pensare, horologiis conficiendis, ligneis, atque aeneis instrumentis ad Mathematicos usus parandis, illis denique omnibus construendis officinis, quae postea hoc in loco collocatae sunt. Deinde vero minime liberalis quorumdam aemulatio multis petitum adversae fortunae telis eo adegit, ut Germania excederet, seque in Gallias conferret, ubi summus olim pacis Arbiter, ac belli Dux angustissimis se privatae vitae terminis continuit. Sed tamen omne solum forti viro patria est; suaque ille virtute satis beatus sortis iniurias elusit. Agathopoli enim in Galliis cum degeret, & rerum maritimarum genus omne conquisivit, & volumen illud absolvit,

cui

cui titulus -- Il Saggio Fisico della Storia naturale del Mare --; *quod quidem MSS. in Regia Lutetiae Academia, tamquam litterarum supellex exquisitissima, custoditur. Neque vero ut fortuna non satis ampla, ita & virtutis fama utebatur. Nam cum Romae bellum timeretur, eo a Sanctissimo Patre CLEMENTE XI. accitus toti ecclesiastico exercitui praefectus est. Ubi cum priscarum monumenta rerum diligentissime persequeretur, mirum est, quam multa beneficentissimi Pontificis favore collegerit, quot signa, signorumque fragmenta, quot lapides, quam varia, eaque optima antiquitatis rudera, quibus ad florentissimam Picturae, Sculpturae, & Architecturae Academiam instituendam olim uti posset. Pace vero confirmata, cum illud denique sibi praestandum putaret, quod jam tum fuerat ab adolescentia meditatus, placuit totum hoc, quidquid est, Artium, ac Scientiarum Institutum appellare, Senatuique Bononiensi addicere. Proinde sub auspiciis D.N.CLEMENTIS Papae XI., coram Eminentissimo Cardinale Legato LAURENTIO CASONO viro hujus aetatis litteratissimo, & in litteratos liberalissimo prid. Kal. Febr. an.* 1712 *praeclarissimum hoc Institutum Senatorio Ordini donavit; addita prius altera illa domestica Academia ad rerum physicarum pericula facienda: Evicit etiam, ut Excelsus Senatus pingendi,*

fin-

fingendique Arti consuleret novo quasi ludo instituto, qui Principi nostro probatus, ad aeternam Sapientissimi Pontificis memoriam CLEMENTINUS dictus est; & Eminentissimi Legati aere subselliis elegantissimis ornatus. Porro seni ex universo Senatu Patres amplissimi electi sunt, quorum tutelae, seni item ex publico Gymnasio Professores, quorum fidei res tota concrederetur. Ut vero loci majestas muneris amplitudini responderet, magnificas Excelsus Senatus Celesiorum aedes primum emit; deinde ingentem Speculam ad Astronomiae usum excitavit; tum varia loca pro rerum varietate distribuit; postremo suas singulis Professoribus sedes assignavit. In quo quidem tam splendide fecit, ac magnifice, ut nulli totius Europae Academiae concedamus. Ceterum siquis velit sigillatim omnia cognoscere, quae referre hujus neque temporis est, neque instituti, adeat publice editum Indicem locupletissimum. Tu vero interim humanissime Lector, fac Orationem hanc aequo animo excipias, quam amplissimorum Senatorum jussu habui quo primum die novum hoc Institutum Musis est inauguratum. Ac sicubi offendisse videbor, satis habe, mihi animum ad naviter audendum in re tanti momenti non defuisse. Vale.

No-

NOMINA

PATRUM CONSCRIPTORUM,

QUOS

EXCELSUS SENATUS

AD

INSTITUTI SCIENTIARUM, ET ARTIUM

CURAM ELEGIT.

Pompejus Comes Herculanus.

Franciſcus Maria Comes Signius.

Franciſcus Maria Marchio Albergatus Capacellus.

Vincentius Comes Bargellinus.

Carolus Alphonſus Mareſcalcus.

Antonius Bovius.

PRO-

PROFESSORUM

Nomina, & Officia.

Laelius Triumphettus *Praeses, & Naturae Historicus.*

Geminianus Rondellus *Bibliothecae Praefectus.*

Eustachius Manfredius *Astronomus.*

Hercules Corazzi *Mathematicus.*

Marcus Antonius Laurenti *Chimicus.*

Jacobus Bartholomaeus Beccarius *Physicus.*

Matthaeus Bazzanus *a Secretis.*

Qui omnes, & Doctores sunt, & in publico Gymnasio Lectores.

ORA-

ORATIO

Icui forte veſtrum videor hoc tempore praeter morem erectus, & alacer ad dicendum accedere, reputet ipſe ſecum, quam turpe ſit de magno litterarum bono civibus gratulantem ſuis, non voce ipſa, geſtu, oculis, fronte, vultu denique toto rei propoſitae naturam, & rationem ſignificare. Utinam vero tantum mihi eſſet virium, ut pro incredibili Civis optimi liberalitate, pro veſtra, Ampliſſimi Senatores, cura, ac diligentia, pro tua, Eminentiſſime Legate, beneficentia ſingulari, denique pro Patris Sanctiſſimi, ac vigilantiſſimi patrocinio digne poſſem, non ſolum voluntate dicendi, ſed etiam copia, & gravitate demandatam mihi provinciam ſuſtinere. Sed quoniam neque ego is ſum, nec ullus fortaſſe reperiri, aut etiam excogitari poteſt Orator, qui ſibi tantum tribuat; ſinite, quaeſo, me qualiacumque in medium afferre, ne unus videar, qui minime debueram, in tanta omnium ordinum laetitia per ſummam

igna-

ignaviam conticuisse. Efficiam autem illud ostendens, tantam esse institutae Academiae dignitatem, utilitatem esse tantam, ut nec ad naturae momenta exploranda, nec ad artes praestantissimas numeris omnibus absolvendas (quae duo solent ad Urbium felicitatem conferre plurimum) quippiam fieri Bononiae potuerit aut utilius, aut illustrius. Erit fortasse cui videar, frustra conari, & in re apertissima operosius, quam oporteat, sive laborare, sive etiam ineptire. Sed mea quidem eo potissimum spectat oratio, ut cum testata omnibus, ac notissima dixero, intelligatis, iis vos beneficia contulisse vestra, qui beneficiorum magnitudinem etsi exaequare, paria reddendo, nequeunt, satis tamen agnoscunt, fatentur, ac praedicant. Quamquam quid est per Superos immortales, quod ea praedicem, quae vos pro ingenti animi moderatione, ac morum modestia taceri malitis, satis superque beati conscientia meritorum? Nihil oneris declinandi caussa dico, nihil ex veteri laudandi consuetudine in tempore confictum. Quis enim ignorat illum praesertim ex vobis, de quo non homines modo, sed parietes ipsi praeclarissimis naturae, artisque cimeliis ad immortalitatem ornati perpetuo locuturi videbantur, illum, inquam, ca-

visse

viſſe in primis, ne quo publico monumento ejus virtutem, ac liberalitatem poſteritati commendaremus? Erit haec igitur multarum rerum, atque magnarum commemoratio quaedam, non laudatio; & quod ita jubeatis, & quod is dicat, qui ut maxime velit, non tamen poſſit pro ſua tenuitate ingenii dicenda exornare. Hinc percommode vobiſcum agitur, percommode mecum, quod nec vos ſupra virium mearum infirmitatem quippiam jubeatis, nec ego plura juſſis praeſtare poſſim.

Varia litterarum fata a primis uſque temporibus memoria repetenti videntur mihi Muſae Athenis expulſae, multis ſaepe locis, tamquam in diverſorio, conſtitiſſe, Bononiae vero ſedem collocaſſe velut in domicilio ſempiternam. Nulla enim ceterarum civitas eſt, aut in Italia, aut uſpiam gentium, quae ſemel exceptas perpetuo retinuerit; ipſaque illa terrarum princeps Roma ſaepe coacta eſt ſqualore, ſituque obſita, pati dominos litteris, ac bonis artibus infeſtiſſimos. Jure proinde Theodoſius alter, cum litterarum ſtudia calamitoſiſſimis temporibus toto paene orbe exularent, Urbem hanc noſtram *ſtudiorum Parentem* appellavit: Magnuſque ille Carolus humaniorum artium, ac diſciplinarum reparator, ex hoc quaſi fonte omnia

liberalium facultatum genera alio derivavit; Papiaeque, ac Lutetiae Academias instituturus civium nostrorum opera usus est. Haec dum reputo, statim venit in mentem cogitare, quid potissimum in caussa fuerit, cur Physicae, Mathematicae, Medicaeque facultates tamdiu hic, tantoque animi ardore excultae, intra tamen veteres Aristotelis, Archimedis, Hippocratis, aliorumque sane paucorum fines diu iacuerint; nec umquam coeperint nisi nostra, patrumque nostrorum aetate libere propagari. Id, nisi fallor, non tam est in nimiam majorum nostrorum seu credulitatem, seu metum coniiciendum, qui se totos antiquis sapientibus, quasi numinibus quibusdam, religiose addixerant, quam ad eorum instrumentorum inopiam referendum, quibus naturae arcana non ex cariosis Graecorum monumentis, sed ex natura ipsa erui nunc demum coepta sunt. Enim vero, si ita est, praeclare vobiscum agitur, honestissimi cives, quibus adiumenta omnia hoc in loco parata sunt ad singulas Philosophiae partes non ingenio solum, & contemplatione, sed manibus quasi ipsis pertractandas, augendas, illustrandas. Quid enim machina illa pulcherrima, & utilissima, quam graece placuit appellare Pneumaticam, cujus auxilio vel ipse aer nul-

nullis ceteroquin coercitus vinculis, ipse, inquam, aer tenuis quantumvis, & elabens, cietur, constringitur, emittitur, revocatur, & quod incredibile videri possit, penditur, ac mensuratur? Nonne haec bonos illos priscae aetatis Philosophos satis excusant, qui de aeris natura, tamquam arioli divinantes, inepta multa excogitarunt, & credulae nimium posteritati bona fide imposuerunt? Quid Thermometra ad varios frigoris, calorisque gradus dimetiendos, tum in aere ipso, tum in liquoribus ceteris? Quid Microscopia nec una, nec vulgaria ad partes vel minimas non solidarum modo rerum, sed fluidarum etiam scrutandas, ac pervidendas? Quid Hydrostaticae machinae, quid lances, ac staterae, quid denique instrumenta reliqua insigni artificio condita ad omnes naturae vires excutiendas, pensandas, ac certissimis experimentis quasi aliquo lapide Lydio probandas? Annon haec omnia admonent de sua unumquemque nostrum felicitate; jubentque non ratione solum, sed ipsismet oculis elementorum caussas, & effectus, vires, ac proprietates investigare, nequid sibi venditari, nequid temere obtrudi patiatur? Quid de Lignaria, quid de Ferraria, quid praesertim de Chimica officina dicam clibanis, fornaculis, & omnige-

 na

na fabrilium rerum copia instructa? Quis non videt hinc demum infinitam prope fieri posse, & Physicae, & Medicae facultati accessionem? Etsi enim eorum insania minime probanda est, qui auro plus aequo inhiantes totos se Chimicae arti dediderunt, remque familiarem universam spe ducti misera decoxerunt: tamen si cum sanioribus agatur, ex hoc seu studio, seu artificio, seu labore abditissima naturalium rerum arcana eruuntur, & remedia ad desperatos, ac insanabiles morbos abigendos praesentissima. Abutantur, ut lubet, stolidissima quaedam capita pulcherrimo invento; utque nimio plus habeant vilem redigantur ad assem, suamet ipsorum miseria poenas daturi dementiae tantae: attamen nihil est cur non magnopere commendemus machinas illas, quibus recte uti qui velit, & ingeniis hominum, & saluti plurimum consulat. Sed quod conatus totius antiquitatis universos,& ipsam paene hominum fidem superat, Astronomica Specula est, ingenti sumptu, artificio singulari, incredibili praestantissimorum hominum cura paene constructa, & rebus omnibus apparatissima, quibus facile possit caelum ipsum pervadi, ejusque partes omnes diligentissime obiri. Supervacaneum est de nobilissimo semicirculo, de tele-

sco-

ſcopiis, de horologiis, de ceteris innumeris mathematicis inſtrumentis, eorumque uſu verba facere apud eos, qui ſatis norunt, tantam hic eſſe hujus generis ſupellectilem, ut vix poſſit longiſſima oratione comprehendi, tantumque inde commodi, & utilitatis redundare, ut nullis prope terminis definiatur, ſed late excurrens Matheſeos partes omnes, Phyſicamque, & Medicam facultatem attingat. Da enim mihi Philoſophum, da Medicum, qui idem non ſit Mathematicus, videbere profecto nugari ea ſeparando, quae arctiſſimo colligata vinculo mutuis creſcunt auxiliis, ſibique invicem opem ferunt. Sed utinam, inquis, quemadmodum immenſos caeli tractus per haec inſtrumenta intueri licet, ita terrae, mariſque regiones, maximo intervallo disjunctas, uno ex loco luſtrare poſſemus; & ea videre, quibus maxima pars conſtat Philoſophiae, nec videri tamen poſſunt ſine ingenti divitiarum copia, magniſque itinerum laboribus, ac periculis. Cum enim non omnis ferat omnia tellus; ſitque portento ſimile hac tempeſtate Alexandros invenire, quemadmodum inveniſſe fertur Ariſtoteles, quorum impenſis, & auctoritate multa undique exportentur in unum locum ad Philoſophica ſtudia, neceſſe eſt paſſim jacere in-

 ge-

genia ceteroquin feliciſſima, aut illis impalleſcere voluminibus, quae tricis plena majorum noſtrorum ingenia tamdiu exercuerunt. O te beatum, quiſquis es, ſi nihil praeterea expetis! Nihil te inopia, nihil itinerum difficultates ſollicitum habeant; ſed perge ſapere domi tuae, ubi nec opinato Superum beneficio ea collecta ſunt omnia, communique expoſita uſui, quae ad orbis totius conſervationem, pulchritudinem, & ornatum ſub Luna naſcuntur. Jam non nobis barbarorum regiones obeundae, non luſtrandi montes, non traſmittenda maria, ut Pythagoras, ut Plato, ut Democritus, ut ceteri ſapientiae ſtudioſi paene innumeri, qui ſeu varium naturae ingenium in rebus variis efficiendis ut noſcerent, ſeu viros doctiſſimos de his diſputantes ut audirent, difficillimas peregrinationes ſuſceperunt. In aedibus his magnificentiſsimis, tamquam in naturae cimeliarchio, ſalium foſsilium, ac vitriolorum genera omnia colore inter ſe, ac figura diſcrepantium collocata ſunt: hic praeſtantiſsimae facultatis magnetes plurimi; hic aluminum, & cryſtallorum ſeries tam diligens, & copioſa, ut quaecumque ad eorum ortum, & incrementum pertinent, oculis ſubiiciantur univerſa. Numquid metallis delectaris? Ecce tibi æris, ferri, plumbi,

bi, cinnabaris, mercuriique matrices, quae multiplici terrae, lapidumque varietate compactae metalla ipsa coloribus, ac figuris pro vario feturae gradu distincta complectuntur. En illa ipsa, quae homines tantopere torquent, metallorum praestantissima argentum, atque aurum; en illae quasi alvi, ubi gignuntur & crescunt. Sed quaenam ullius generis, aut regionis fossilia sunt, quinam in abditissimis terrae partibus concreti succi, quae vel lapidea corpora, vel in lapidis duritiem miro naturae artificio conversa, quorum hic non copia tanta sit, quantam olim fuisse numquam uno in loco, aut esse, aut fortasse in posterum esse posse, sine trepidatione affirmo? An tu potius silvis, & pratis amicus quae ibi vegetant studiose perquiris, & ad Philosophicam trutinam revocas? Nihil profecto est, quod ex variis terrarum partibus herbarum, atque arborum genera peregrinarum, semina, flores, fructus magnis laboribus, atque impensis exportanda cures, cum in patria possis uno, eodemque loco, ac tempore omnes naturae opes hac in parte meditari, ejusque praeclara opera longe, lateque dispersa uno tibi intuitu repraesentare. At enim non ita est rerum pulcherrimarum fecunda tellus, quin plurima in aquae, aerisque regionibus progi-

gnantur ſtudio, ac meditatione fortaſſe digniora. An non hic eſt harum quoque rerum ſtudioſis abunde conſultum? Quid teſtacea, & cruſtacea tam multa numero, tam varia figuris, tam coloribus pulcra? Quid ſpongiae, & alcionia tam varie conformata? Quid uniones, eorumque genera multiformia? Quid denique copioſiſsima illa corallinarum, & coralliorum ſeries, eorumque matrices tum communes, quae marinis rupibus plerumque inhaerent, tum quae fortuito aquarum concurſu cochleis impactae rariores habentur? Nonne haec, & praeterea multa, quae non eſt hujus otii commemorare, maria nobis omnia orientis praeſertim, atque Americae ob oculos ponunt, magnamque ſuppeditant non delectationis modo ſegetem honeſtiſsimae, ſed graviſsimarum cogitationum materiam? Volucres porro quam minime nobis, ſtudiiſque noſtris res ſuas inviderunt? Inſpicite Auditores, multiplicem illam ovorum ſeriem, nidorum, ac pennarum immenſam paene copiam, & varietatem; tum vero pro ſumma veſtra ſapientia judicate, utrum reſtet aliquid volucrum naturam curioſe ſcrutantibus hoc in loco deſiderandum. Quae cum ita ſint, deſinant aliquando queruli homines, vel rerum opificem accuſare, quod praeclariſsi-

ma quaeque ad philosophandum late dispersorit, vel Principes viros avaritiae postulare, quod non ea ex omnibus terrae plagis in publicas Academias importanda curent, unde possit nobilissimarum cognitionum seges existere. Illud potius cordatus quilibet jure doleat, non deesse homines cetera minime malos, qui novum hoc philosophandi institutum perosi suo illi Peripato tamquam scopulo inhaereant, nihilque probent, nisi sit ab Aristotele velut ab oraculo pronunciatum. Qua in re quid sentiam, Auditores, sinite me vobis libere exponere; ut antiquitatis retinendae studium, quo uno propositae hoc in loco exercitationi invidiam conflare nonnulli conantur, non quidem per me tollatur (quis enim aut possit, aut vellit?) sed aequos tamen intra fines concludatur. Pluribus siquidem vetustatis religio quaedam inest a majoribus accepta, qua sibi, nisi fallor, temere suadent intelligendi vim, & facultatem a Superis ad nos profectam paullatim deteri, eoque fieri minorem, quo magis a prisco illo mundi exordio recedit. Hinc magno, ut appellant, Philosophorum Principi emancipati, satis, superque sapere sibi videntur, si quae ab eo sunt inventa, litterisque consignata fideliter didicerint, & cum opus fuerit, non qui-

dem

dem Philoſophi, ſed Philoſophiae quaſi hiſtorici recitaverint. Rati nimirum humani ingenii vires certis circumſcriptas finibus ab ejus aetate miſerandum in modum decreviſſe, vel irrident tamquam fatuos, qui meliora conari velint, vel tamquam litterariae Reipublicae noxios longiſſime amandant. Ego certe Ariſtotelem ingenii hominem plane divini tanti facio, quanti praeterea neminem: nec ea ferenda puto capitula ineptiſſima, quae rerum novarum cupidiora, quam oporteat, omnem antiquitatem, iniuriis, atque inanium verborum ſtrepitu laceſſunt, in Ariſtotelem vero praeſertim, tamquam ceterorum perditiſsimum, plumbeos pugiones inſane diſtringunt. Ceterum ſi ſit modus in rebus, nec *vitia homines in contraria currant*, ut inquit Horatius, hoc eſt, ſi tantum Philoſopho illi tribuamus, quantum ejus aetatis conditio patiebatur; ſtatuamuſque ſtudia omnia ſcientiarum, & artium fieri poſſe novis inventis, novaque diligentia perfectiora, tum demum Philoſophiae, ac litteris omnibus praeclare conſulemus. Ipſe enim ille Ariſtoteles, quem ſibi ducem, quaſique Deum tam multi elegerunt, numquid tantopere Philoſophiae quaſi pomerium protuliſſet, niſi veteres, ubi oportuit, libere aggreſſus eorum ſophiſmata refel-

fellisset, idque sibi persuasisset unum, quod meditatione, & multarum rerum experientia didicerat? Quantas enim ille turbas excitat in Melissum, & Parmenidem; quam saepe in Anaximenem surgit, & Anaxagoram; quanto impetu Democritum adoritur, & Epicurum; quam ipsi acriter arma infert Platoni suo, non prius ab acie discedens, quam illum, copiasque ejus ad internecionem profligaverit? Quae si reputarent homines isti, profecto vel nobilissimum Peripateticorum nomen abiicerent, vel Peripati leges, & instituta servantes, ejus vestigiis insisterent, qui nemini cum parceret, ingenue profitebatur, sibi pluris esse veritatem, quam magistrum. Sed nescio quo pacto praejudicata quaedam opinio inhaeret eorum animis, ut vetustatis religione consecrata putent Aristotelica omnia, eumque inexpiabili teneri crimine, ac devotum esse arbitrentur, qui vel minima reprehendendo violare audeat. Non tamen negaverint, ut opinor, Peripateticos fuisse Eudemum, Dicaearchum, Aristoxenum, Stratonem, Eudorum, Athenodorum, Xenarchum, Nicostratum, qui omnes, & praeterea non pauci libertate usi philosophandi in Aristotelem ipsum disputare non dubitarunt. Quid vero Teophrastus Peripateticae scholae in primis

inis propugnator, atque heres? Nonne ille, nihil sibi temere credendum cum statuisset, Magistri sui scripta ad incudem revocavit, detraxit quaedam, quaedam addidit, nonnulla conformavit, omnia denique sine discrimine excussit, atque in dubitationem adduxit? Intelligebat nimirum sapientissimus vir, eum esse maxime Peripateticum, qui nemini auctoratus recederet quam longissime disputando ab inepta illa Pythagoreorum responsione *ipse dixit*. Utinam vero memorem libertatis animum diu homines retinuissent, nec ad illa ventum esset pavida ingenia, quae saecula deinde multa mancipiorum instar uni tamquam tyranno inservivere; magnumque credidere piaculum vel a Platone, vel ab Aristotele nova excogitando discedere. Jacuere proinde diu, multumque Philosophicae disciplinae, jacuere Medicae, jacuere Mathematicae, donec patrum nostrorum memoria excitata humani ingenii vis longo antea saeculorum intervallo sopita coepit jugum excutere, & ad veram sapientiam contendere. Tum vero repente tanta undique succrevit scientiarum, atque artium seges, ut brevissimo annorum curriculo plus ceperit res litteraria incrementi, quam toto antea tempore, ex quo tractari litterae coeptae sunt. Ut enim

ex-

externa omittam, quae tanta esse potest eloquentiae vis, quodnam tantum ingenii flumen, ut ea possit complecti animo, ac pro dignitate laudare, quae a celeberrimo Marcello Malpighio, quae a Bonaventura Cavallerio, a Petro Mengolo, a Geminiano Montanario, a Dominico Cassino, a Guglielmino, quae denique a Joanne Hieronymo Sbaralea, ad Anatomen, ad Mathesim, ad Physicen propagandas inventa sunt, posterisque liberalissime tradita? Illud verissime dicam, ut mihi quidem videtur, viros illos tanto fuisse ingenii acumine, studio, labore, ac diligentia tanta, ut Baccone Verulamiensi, Gallilaeo, Gassendo, Cartesio, ceterisque sublatis, qui aetate, non sapientia praecesserunt, ipsi per se potuerint rerum Philosophicarum studia primi instaurare, totique posteritati facem praeferre. Quod si eo pervenerunt laudis, & gloriae suopte naturae lumine, ac privatis laboribus; essent enimvero ad miraculum usque sapientes, si nobiscum his temporibus viverent, quibus publica Senatus cura, privataque Civis beneficentissimi liberalitate provisum est, nequid in hac palestra desudantibus deesset. Est sane cur nobis invideant, Auditores, quibus in hac amantissima Patria Studiorum Matre aut natis, aut eruditis, illud

prae-

praeterea utilitatis accedit, quod ex copiosissima hac mirabilium rerum, & instrumentorum supellectili facile existit. Quamquam si beati Majorum manes haec nostra respiciunt, & immortali pace compositi sensum habent posteritatis, videre mihi videor, non unos illos rerum naturalium Professores, sed ingentem quandam artificum praestantissimorum cohortem, singulare nobis felicitatis genus, non invidentem quidem, sed potius gratulantem. Quae enim artes ad civitatis gloriam, & splendorem maxime juvant, Pictura, Sculptura, & Architectura, ita nunc demum laute hoc in loco collocatae sunt, rebusque omnibus instructae, ut iis naturae explorandae scientiis, de quibus hactenus egimus, nullo modo concedant. In quo singularis illa tua Cardinalis Eminentissime, ac Litteratissime LAURENTI CASONE, benefaciendi voluntas spectata est, qui non modo conatus nostros auctoritate probasti, rexisti consilio, auspicio fovisti, quod ipsum est beneficii genus non vulgare, sed etiam ære tuo locum ubi pictores conveniunt parasti, ac splendidissime ornasti. Praeclare tu quidem laudatissima SANCTISSIMI PATRIS studia refers, qui artibus praesertim illis operam tuam navas, quibus eum percipis plurimum delectari:

quae-

quaeque CLEMENTINAE cum appellentur, vel ipſo cognomento auguſtiſsimo diligentiam tuam, curam, ac laborem requirunt. Perge his artibus, Princeps beneficentiſsime, hoc ingenio, hac virtute de nobis mereri optime. Nulla de te civitatis pars, nullus ordo tacebit umquam, quamdiu tuae veſtigia aequitatis, atque clementiae extabunt: ſed tamen honeſtiſſimum hoc Artificum collegium altius infixa retinebit beneficia tua, nec umquam de ſuis commodis cogitabit, quin de egregia tua liberalitate magnopere praedicet. Fuit hoc, Auditores, peculiare noſtrae civitati, ut de artium ceterarum gloria cum multis certaret, pingendi vero laudem totam fere ſibi ſine controverſia vindicaret; tantumque nationes reliquae in ea valerent, quanto hinc & praecepta plura, & exempla ad imitandum arripuiſſent. Neque tamen ante id tempus ulla eſt in hoc ſtudium publica collata cura; ſed ipſa caeli temperie, ſuaque indole ducti Franciae, Tebaldi, Caraccii, Guidones, Dominichini, & ſexcenti cum homines, tum etiam feminae immortalem ſibi gloriam apud gentes omnes pepererunt. Ex quo facile intelligitis, nihil exiguum, aut vulgare a noſtris hominibus in poſterum expectandum, quibus jam publice conſultum eſt,

ne

ne locó ornatiſsimo ad quietem, & ſplendorem, ne Magiſtris optimis ad diſciplinam, quales ſunt celeberrimi Viri Eques Carolus Cignani, Marcus Antonius Franceſchini, Joſeph Solis, Donatus Creti, Joſeph Creſti, & alii, quos totius, Italiae, & ingenio, & arte praeſtantiſsimos audeo dicere; nec denique ſignorum, ac tabularum copia nobiliſsimarum ad exemplum indigerent. Quod ſi veteres Thebani, quemadmodum lege ſanxerant nequis negligentius pingeret, mulctamque peccanti irrogaverant, ita pingendi ſtudioſis ex aerario providiſſent, haberet ſane Graecia in hac quoque, ut in ceteris facultatibus, quos nobis, poſteriſque noſtris multos praeſtantes viros opponeret. Aluntur enim artes non gloria ſolum, ſed commodis; fitque ſaepiſſime, ut magna ingenia earum rerum inopia, quae ad veram laudem contendentibus neceſſariae ſunt, miſerrime torpeant. Calamitas haec tanto, ſi bene reputes, ceteris major, quanto communior, tandem aliquando, Deo, hominibuſque iuvantibus, ex hac civitate ſublata eſt; jamque ad magnos nobiliſſima in arte progreſſus faciendos, ſatis eſt, ingenium afferre non deſperatum. Hinc ego mirabile neſcio quid, patriaeque glorioſum jam nunc in poſterum tempus coniicio,

in

in cujus tractatione versarer diutius, ac diligentius, Auditores, nisi me dicendi modus revocaret, juberetque ad rem bellicam properare. Hic vero quod Poetae facere consueverunt, ut in medio carmine grande aliquid, ac singulare dicturi, non secus ac initio, Apollinis, Musarumque opem magno sibi verborum apparatu petant, id ego libentissime usurparem de principe hujus Academiae parte, hoc est de rei militaris scientia verba facturus. Scilicet hoc restabat unum ad hujus urbis felicitatem, ut litterarum, atque armorum studia, veteri alienatione disjuncta, coirent aliquando inter se, eodemque collocata loco mutua sibi officia praestarent. Jam non litterae amplius silebunt inter arma, nec arma jacebunt obstrepentibus litteris: sed quemadmodum tranquillissima pace, atque otio fruentes res bellicas tractare juvat, easque ad Musarum ludos traducere; ita siqua forte ingruat belli necessitas, quod avertant boni Superi, & sedibus se suis Musae sine metu continebunt, & in castra ipsa, cum libuerit, tutissimae ab injuria migrabunt. Id Ludovico Generali Marsillio in primis acceptum referent cives nostri, nationesque universae, in quas studiorum nostrorum utilitas promanabit. Ille enim bellorum, ac litterarum omnium, vel

ab ipsa adolescentia peritissimus, illud unice tota vita spectare visus est, ut immensam quandam colligeret, ut profecto collegit, earum rerum copiam, quae ad militaria per otium tractanda essent opportunissimae. Vix credent posteri tantam hanc bellicam supellectilem ab uno fuisse paratam: parari vero potuisse tam celeriter; iisque tempestatibus, eaque in regione, ubi bella acerbissima cum grassarentur, multarum ipse copiarum dux potissimam provinciae partem sustinebat, hoc certe portenti simile judicabunt. In confesso est, nihil esse in bello calamitosius rudi imperatore; nec plus ad Rempublicam bene gerendam auctoritatem, industriam, fidem, virtutem conferre, quam locorum, urbium, munitionum, armorum, rerumque omnium militarium partam domi scientiam. Certe multum interest ad bellicam laudem assuevisse a teneris stipendia facere, hostem ferire, praesidia agitare, diruere aliena, munire sua, insidias struere, ac declinare: sed tamen si rerum multarum experientiae scientia accedat domo allata, tum eximium illud, ac singulare solet existere, quod in Caesare, ac Pompejo magnopere veteres laudavere. Itaque Ludovicus nullum Patriae illustrius benevolentiae, quasique pietatis monumentum re-

lin-

linquere posse putabat, quam si nullis impensis, nullis laboribus, nullis periculis parceret, quibus praeclarissima undique bellicae artis addiscendae adiumenta compararet, nobisque liberalissime largiretur. Nihil jam cuiquam deesse potest, sive ad veterem illam, ac simplicissimam pugnandi rationem, sive ad novam hanc infinitis implicatam rebus cognoscendam; non libri ad Historiam, non tabulae ad Geographiam, non instrumenta ad Geometriam, totiusque Architecturae scientiam, non denique armorum genus ullum, cujus sit aliquis in lacessendo, ac propellendo vel remotissimis nationibus usus. Marsillio auctore, Marsillio duce innoxia tractabimus arma, eaque agemus disputando, quae olim adeo videbantur a scholis, ac disputationibus abesse, ut tamquam delirus ab Annibale Phormio irrisus sit, quod se coram, & Antiocho de re bellica disserere non dubitasset. Sed ego ita loquor, quasi vero de re militari valde meritus generosissimus Civis nihil praeterea in commune bonum contulerit. Quid Bibliotheca non tam voluminum copia, quam pretio ditissima; quid Typographeum; quid Anatomica, quid Chimica, quid Mathematica instrumenta; quid reliqua illa paene innumera insignis monumenta liberalitatis; quae si omnia

nia velim commemorare, non vox modo, sed dies me deficiat? Verum quoniam necesse est reticere plura, eaque ipsa, quae dicuntur, parce attingere, fruatur beneficentissimus Civis virtute sua, quae ipsa sibi merces amplissima, ac suopte lumine satis splendida nullo indiget verborum fuco, nullis eloquentiae pigmentis. Fruatur honestissimo civium omnium testimonio, qui vultu, atque oculis satis ostendunt, quanti faciant beneficia sua, quo animo excipiant, qua sint totius posteritatis memoria compensaturi. Neque enim, ut Lodovicus vehementissime nitatur, studium hoc impedire poterit: nolunt se eo compelli moderatione sua, ut ingrati videantur: quaeque ille publice poni laudis monumenta vetat, ea quilibet alte reposita servabit animo; tradet subinde natis, quae excipiant nascituri, & in omnem aetatem quasi per manus propagabit. Jam vero de vobis, SENATORES AMPLISSIMI, deque tanta illa loci hujus ornatissimi parandi cura, nulla umquam aetas, nulla civium nostrorum lingua conticescet. Non enim videbamini, immensi laboris opus aut suscipere posse tam cito, aut persequi tam diligenter, aut paene perficere tam celeriter. Certe nos cogitatione rei tantae saepe territi, ac paene fracti hastas, ut dicitur, abiecimus

mus; ſpemque omnem optatiſſimi boni, in veſtri animi magnitudine, veſtraque ſapientia unice collocavimus. AEdes erant ampliſsimae conſtruendae; conſtruxiſtis: artifices praeſtantiſsimi adducendi; adduxiſtis: cuſtodes addendi vigilantiſsimi; addidiſtis: res plurimae ſapienter diſtribuendae, leges dicendae; nihil eſt omnium a vobis omiſſum. Omiſſum autem? Quid eſt, PATRES CONSCRIPTI, quod non accuratiſsime obieritis conſultando, jubendo, urgendo, ut quam opportuniſsime ſimul nobis, ſimul gloriae veſtrae in omnes deinceps aetates conſuleretis? Fuit haec quondam Senatus cura, moenia reficere, templa condere, turribus pulcherrimis ornare urbem: at vero ea comparare, quibus civium animi immortali ſapientiae lumine illuſtrarentur, hoc tanti erat, ut vobis unis P. C. reſervari oporteret. Sed mehercule, Auditores, viſa ſunt omnia hoc tempore in litterarum bonum convenire, & Civis ſplendidiſſimi liberalitas, & Senatus vigilantiſſimi diligentia, & Praeſidis Eminentiſſimi ſtudium, & quod caput eſt, PONTIFICIS LITTERATISSIMI voluntas. Ferunt Platonem Diis agere quotidie gratias conſueviſſe quod Graecus natus eſſet: verum id fieri a nobis multo eſt aequiſſimum, & quod Bononiae, & quod hac aetate

nati

nati ſimus, qua tam multi ad civitatis hujus noſtrae felicitatem, non ſine magno SANCTISSIMAE VIRGINIS ANNUNTIATAE noſtrae Patronae, ac Divae CATHARINAE DE VIGRIS auxilio, conſenſere. Agite ergo Cives optimi; nolite per veſtram fidem beneficiis tantis ſegniter uti. Eſt quidem ratio omnis artium, ac diſciplinarum ardua, ſalebroſa, paene ultra humanae vitae terminos diffuſa: magnum quid eſt litterati nomen, ſplendidum, auguſtum, vixque ab uno, aut altero ſingulis aetatibus partum: ſed tamen reputate tot, tantiſque adiumentis, ac praeſidiis difficultates univerſas facili negotio ſuperari. Vos etiam contendite naviter, eruditiſſimi Viri in hujus Academiae album relati; de quorum laude neque hic locus eſt, ut multa dicam, neque tamen plura dicere poſſum, quam Senatus, Populuſque Bononienſis requirit. Intelligitis, opinor, quantum ſit vobis oneris impoſitum, qui primi juſſi eſtis novam rem pertentare, ceteriſque ductu veſtro ſubituris viam munire, facemque praeferre. Ego equidem, cui neſcio quo pacto contigit in partem venire honoris tanti, quantum in me erit, enixe conabor praeeuntes vos, iterque oſtendentes proxime ſequi: ac ſicubi offendam, rogo vos, obteſtorque, ut pro communi Patriae bono fidem veſtram,

ſtram , atque opem implorantem humaniter ſublevetis. Sic enim fiet, ut omnibus, qui de noſtra inſtitutione ſolliciti ſunt, PATRIBUS CONSCRIPTIS, LEGATO EMINENTISSIMO, SANCTISSIMO PATRI, toti denique Italiae in magnam ſpem erectae ſatisfaciamus. Audiat haec BEATISSIMUS PATER, noſtrique amantiſsimus, gaudeatque beneficia ſua apud nos collocata magno cum fenore virtutis prodeſſe multis. Cepit ille jam fidei noſtrae ſpecimen ſatis illuſtre; capiat hoc tempore inſtitutionis. Elegit ex civibus noſtris quos in caelitum faſtos referret; intelligat ita nunc demum ad innocentiſſima ſtudia totam componi Civitatem, ut plures ex ea poſſint illorum ſimiles olim exire. Probet noſtrum hunc diſcendi ardorem, pronamque in genus omne humanitatis voluntatem; ſibique maxime perſuadeat Sapientiſſimus Pontifex, non aliunde plane, quam ex ejus imitandi ſtudio proficiſci.

F I N I S.

Omni noſtro ſtudio, diligentiaque Antiquorum conſuetudinem, in ſcribendo, imitabimur, & Aldi Manutii orthographiam potiſſimum ſequemur.

Vidit D. Jo: Chryſoſtomus Piazza Cleric. Regularis S. Pauli, in Eccl. Metropolitana Bonon. Pœnitentiarius pro Eminentiſſimo, & Reverendiſſimo Domino D. Jacobo Cardin. Boncompagno Archiepiſcopo, & Principe.

Imprimatur.

F. Th. Maria Caneti Provicarius Sancti Officii Bononiæ.

BONONIAE MDCCXIV.

Ex Typographia Conſtantini Piſarii. *Superiorum permiſſu.*